

50 aastat TAPA linna

KODULINNA JUUBELIKS

Täna ja homme tähistab Tapa linn oma 50. sünnipäeva. Millal tekkis Tapa küla kõrvale rüütlimõis, pole teada. On aga teada, et esimest korda mainitakse Tapa küla 1482. aastal (akadeemia ajalookselt ja professor M. Eiseni kirjade järgi). 1839. aastal on küla juba mõisate nimekirjas von Tiesenhauseni omandina. Asulana hakkas ta välja kujunema seoses raudteejaama ehitamisega 1876. aastal. Jaama ümber kerkis õige pea alevik. Reisisjate tarbeks rajati kaks võõrastemaja, mis kandsid nime «Dorpat» ja «Waldhof». 1878. aastal ehitati esimesed eramajad. Siitpeale kujunes Tapast järk-järgult kasvav raudteelaste asula, mis päris nime jaamalt. Detsembris 1926 nimetati ta linnaks. 1935. aastal oli Tapal 3850 elanikku.

Tapa revolutsioonilisest minevikust kõnelevad aastail 1905—1907 asetleidnud sündmused, millest tapalased võtsid aktiivselt osa: peeti töötajate koosolekuid, esitati nõudeid palga suurendamiseks, tööolude parandamiseks jne.

Nii oli ette nähtud järjekordne miiting tuletõrjemajas, kui rahva hulgas levis teade, et Tapa jaama on tulnud vagunitäis relvi ja muud sõjaväevarustust... Sellest tekkis inimeste seas tohutu meelepaha. Jaama kogunenud töötajad nõudsid vaguni Tapale jätmist ja relvade jagamist rahvale. Vastuseks avati tuli. Juba esimese lasu peale langes Robert Krusbach, kelle matused kujunesid suureks töötajate demonstratsiooniks. Revolutsiooniliste laulude saatel kanti langenu põrm alevi surnuaiale. Matusetalituse katkestas 20-meheline ratsasalk, kelle oli kohale saatnud Käravete mõisnik Tiesenhausen «truude» sulaste ja käsilaste näol. Kahe nädala pärast saabuski Tapale mitsman (komandör) von Steini juhatusel karistussalk, kes pidi likvideerima mässumeelse õhkkonna. Algas arveteõiendamine rahvaga, vangistati jaamaülema abi Praake ja 17 jaamaametnikku (nende hulgas Keevit, Vaino, Kuusik, Golobov, rahvakohutu tõlk Bork jt.). Arreteerimistele lisandusid metsikud peksmised ja mahalaskmised. Peksutalgud peeti Kulbi maja (praeguse Lillaka tn. 53) kuuris ja raudtee ambulantsi ruumes. See kutsus esile uue streigilaine. 11. detsembril 1905 oli üldine raudteelaste streik, raudteelastega ühinesid vorstitööstused, malmivalamistehas. Alles 12. märtsil 1906 lahkus karistussalk Tapalt. Asemele toodi ratsaväerood... Ümbruskonnas, Lehtse ja Ambla vallas, aga ei lakanud rahutused.

Rahva revolutsiooniline meelsus jätkus ka 1917. aastal.

Suure lugupidamise ja tänuga meenutasime neid seltsimehi, kes andsid oma elu Tapa hüvanguks. Siin ei saa jätta mainimata 1924. aasta 1. detsembri ülestõusust osavõtnud August Lillakat, kelle tappis kodanlus. Tema nime kannab linna peatänav, «Nooruse» pargis on tema mälestustahvel.

1926. aastal sai Tapa alevist linn. See tõi kaasa uusi murresid. Noor linn ületas need aja jooksul.

Nõukogude võimu taaskehtestamisest Eestis 1940. aastal võttis Tapa rahvas aktiivselt osa. Esimene linnanõukogu täitevkomitee esimees (endine veduridepoo töötaja) Leonhard Valts oli ühtlasi tapalaste delegaat riigivolikogus. Tolleaegses «Rahvalehes» (30. juulil 1940) kirjutatakse meie vabariigi delegatsiooni vaimustatud vastuvõtust Tapa jaamas.

Sõja ajal sai viiendik linnast (põhiliselt kesklinn) rängalt kannatada. Elu taastus õige pea. Täna on Tapale kerkinud uued elamud, kauplused, administratiivhooned.

Linna elanike arv on kasvanud ja ulatub üheteistkümmetuhandeni. Linna territoorium on laienenud 1595,5 hektarini. Tänavate üldpikkus on umbes 50 km. Tapa on rauteesõlm, seetõttu on meil 12 raudtee-ettevõtet.

Nii nagu kõigis meie kodumaa linnades, ehitatakse Tapalgi järjest: Valgejõe kaldale kerkib tootmiskoondise «Vasar» uus kompleks, rajamisel on 100 kohaga saun, 1978. aastal saab linn maagaasi.

Saavutatut on teoks saanud tänu nõukogude võimule, linna-rahva vilkale tegevusele.

Juubelipäevil on meil külas endised partei-, nõukogude ja komsomolitöötajad, inimesed, kelle mõtte ja kätega on palju tehtud linna ja tema elanike heaoluks. Tere tulemast!

Maimu KOZLOVA,
Tapa Linna TSN Täitevkomitee esimees